

RECENZIE A ZPRÁVY

KLEMENT GOTTWALD A VILIAM ŠIROKÝ O NAŠOM ODBOJI, Vydalo Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1954. Strán 296.

K 10. výročiu Slovenského národného povstania pripravil Ústav dejín Komunistickej strany Slovenska vydanie zborníka článkov a prejavov K. Gottwalda a V. Širokého o období národnooslobodzovacieho boja československého ľudu proti fašizmu a predovšetkým o jeho vyvrcholení v Slovenskom národnom povstaní. Zborník je významným dokumentom, ako sa Komunistická strana Československa postavila na čelo boja proti fašistickým okupantom českých krajín a ovládateľom Slovenska hneď od prvých dní rozbitia Československa, ako tvorila široký protifašistický front pracujúceho ľudu, ako viedla československý ľud cestou odporu a ozbrojeného boja a priviedla ho k víťazstvu.

K doteraz známym článkom a prejavom K. Gottwalda a V. Širokého, publikovaným v rozličných súborných vydaniach, zborník prináša ďalšie ich prejavy, ktoré odzneli po oslobodení, známe poväčšine iba z dennej tlače. Po prvý raz sa tu publikuje doteraz neznámy moták V. Širokého, poslaný roku 1944 z bratislavského väzenia ilegálnemu ÚV KSS. Tým, že zborník zhrňuje najdôležitejšie články a prejavy vzťahujúce sa na národnooslobodzovací boj a na jeho výročia v rámci rokov 1939—1951, poskytuje mnohostranný pohľad, ako KSČ prostredníctvom K. Gottwalda a V. Širokého ozrejmovala otázky boja a budovania už v čase ich príprav, rozvíjala ich v spojitosti s novými historickými skutočnosťami a zameriavala ich na črtajúce sa perspektívy a úlohy nového života.

Marcové udalosti v ČSR roku 1939, končiace rozbitím republiky a bezprostrednou okupáciou českých krajín, boli zákonným dôsledkom mníchovskej zrady západných imperialistov na československom ľude. Pravdaže, v podaní tých, čo mali podiel na rozbití republiky, tieto udalosti sa zobrazovali zámerne nepravdivo, falošne. Preto bolo veľmi naliehavé pred svetovou verejnosťou vydať svedectvo o skutočnej pravde a jasne ukázať, čo sa odohráva v Československu. Túto úlohu splnil článok K. Gottwalda *Československo pod Hitlerovým jarmom*, uverejnený v osobitnom čísle Svätového rozhľedu v Paríži 10. júla 1939.

K. Gottwald, vychádzajúc zo slov J. V. Stalina, ktoré povedal na XVIII. sjazde VKS/b, že útočnosť fašistických štátov bola umožnená tým, „že väčšina neútočných krajín, a predovšetkým Anglicko a Francúzsko, zavrhlí politiku kolektívnej bezpečnosti, politiku kolektívnej obrany proti útočníkom, že prešli na stanovisko nezasahovania, na stanovisko neutrality“, ukázal, ako „mníchovskí mierotvorcovia“ neostýchajú sa obetovať celé národy a štáty fašistickým barbarom, len aby ich získali na výboj proti Sovietskemu sväzu (str. 18—19).

V mene českého a slovenského ľudu K. Gottwald vyhlásil, že český a slovenský ľud sa nikdy nezmieri s nadvládou fašistov, povedie boj proti režimu okupantov a kolonizátorov a nezostane v tomto boji osamotený. „Dejiny českého a slovenského národa nekončia 15. a 16. marcom 1939... A čo bude najväčšou posilou ľudových mäs Československa, je hlboké vedomie, že veľká, mocná, neporaziteľná krajina, Sovietsky sväz, krajina socializmu, krajina budúcnosti, je na ich strane, na strane práva, pravdy a spravodlivosti“ (str. 21—22).

Jedine sovietska vláda, ako sa v článku dokumentuje slovami sovietskej nóty, odsúdila zločin fašistov na národoch Československa a jasnou rečou označila postup nemeckej vlády za svojvoľný, násilný a agresívny. Tento jednoznačný postoj SSSR ukázal národom Československa, že majú v SSSR najpevnejšiu oporu a urýchlil rozvinutie odbojovej činnosti pokrokových síl po boku Sovietskeho sväzu.

V tom istom čísle Svätového rozhľedu upozorňoval V. Široký svetovú verejnosť na situáciu na Slovensku po utvorení fašistického slovenského štátu. Už prvé opatrenia nemeckej vlády na Slovensku nepochybne ukazovali, že „nezávislosť slovenského štátu“ znamená v reči fašistov bezvýhradnú službu záujmom nemeckého vojnového hospodárstva a nemeckým výbojom. Skutočným pánom Slovenska sa stalo nesporne fašistické Nemecko. Slovenský ľud bol hanebne zneužívaný pre jeho imperialistické ciele.

Fašistickí ovládajúci Slovenska sa bezočivo pokúšali falšovať dejiny, keď tvrdili, že Slováci nemali nič spoločného s utvorením Československej republiky. Tým chceli Slovákom urobiť cudzou myšlienku československej štátnosti. V. Široký na historických faktoch zvýraznil, že mnohoročný boj slovenského národa za oslobodenie z národného útlaku viedol k prirodzenému zblíženiu Slovákov s Čechmi v spoločnom odboji proti Rakúsko-uhorskej monarchii. Slováci sa spolu s Čechmi vyslovili za spoločný štát — Československú republiku. Dvadsať rokov trvania republiky — i pri všetkých jej nedostatkoch — znamenalo pre Slovensko prenikavý pokrok. Vzrástlo predovšetkým sebavedomie slovenského ľudu, jeho kultúra, rástlo uvedomenie robotníckej triedy. Fašistické násilie nemôže zničiť národné uvedomenie z rokov republiky, ktoré predstavuje veľkú silu v boji za znovuvydobytie národnej slobody. V. Široký jasne ukázal, aká má byť cesta a cieľ národnooslobodzovacieho hnutia slovenského národa. *„Cesta najužšieho bratského spojenectva slovenského a českého národa. Cesta nezlomiteľného zväzku národnooslobodzovacieho frontu oboch národov... Demokratická Československá republika, budovaná podľa zásad úplnej národnej rovnoprávnosti, je cieľom národnoodbojného hnutia slovenského ľudu“* (str. 33—34).

Na takto hneď od počiatku vytýčenú líniu nadväzovali všetky ostatné správne orientované úsilia v rokoch rozmachu národnooslobodzovacieho boja; tie, ktoré s nevhodne volenými heslami dostávali sa s touto líniou do rozporu a mali pred sebou iné ciele, ako to bolo napr. vo vytýčení sektárskeho hesla „Za sovietske Slovensko“, nemohli viesť k podchyteniu všetkých zložiek národa pre odboj, a preto ich bolo treba odmietiť. V. Široký podrobil ďalej rozboru dve, od seba odlišné cesty československého odboja v zahraničí. Pokroková časť odboja videla hlavné sily boja za slobodu v zjednotených silách a v jednotnom boji českého a slovenského ľudu doma a správne pokladala zahraničný odboj za pomocné hnutie domáceho odboja. Druhá časť, meštiacka a hlavne reakčná, spájala čs. odboj so záujmami anglického a francúzskeho imperializmu. Keď protisovietska politika francúzskej a anglickej vlády zmarila utvorenie frontu kolektívnej bezpečnosti, ktorý mohol zamedziť vojne a zabezpečiť nezávislosť malých štátov a národov, ba podnikla aj reakčný útok proti demokratickým slobodám a revolučnému robotníckemu hnutiu vo Francúzsku a Anglicku, bolo zrejmé, že stadiaľto sme nemohli očakávať pevné záruky pre obnovenie našej národnej slobody. Jednako reakčná časť čs. odboja pripútala sa ako nástroj a prívěsok politiky západných imperialistov.

Po prepadaní Sovietskeho sväzu hitlerovským Nemeckom rozvinul sa na východnom fronte rozhodujúci boj o osude slobody a demokracie v Európe a tým aj o osude národov Československa. Boj sovietskeho ľudu vo Veľkej vlasteneckej voj-

ne stal sa zároveň bojom za oslobodenie národov utlačených fašizmom. Naše národy získali istotu, že ich oslobodenie bude spojené s víťazstvom Sovietskej armády.

Vtedy prejavy, rozhlasové komentáre a články K. Gottwalda zohrali nesmierne významnú úlohu pre rozmach národnooslobodzovacieho boja. Zdôrazňovali, že treba ukázať, že Československo je skutočne vo vojnovom stave s Hitlerom, že je povinnosťou všetkých vlastencov prispieť čo najväčšími k vojenskej porážke hitlerovského Nemecka a uplatniť nové účinnejšie prostriedky národného odboja, ako sabotáže výroby, zásobovania, dopravy, že treba organizovať ozbrojené sily národného odboja — bojové družiny, partizánske skupiny. Vyzývali k tvoreniu ilegálnych národných výborov ako predstaviteľov všetkých zložiek národného odboja, ako organizátorov boja proti okupantom a vykonávateľom vôle a suverenity národa po oslobodení.

K. Gottwald v reči prednesenej roku 1942 v Buzuluku k čs. jednotke v SSSR hodnotil výsledky národnooslobodzovacieho boja v dovtedajšom priebehu vojny a vyzdvihol, že hlavným prúdom je domáci odboj. Zahraničný odboj je pomocným a domovu podriadeným prúdom a musí byť s ním v úplnom súlade, ak má splniť svoju úlohu. K. Gottwald zdôraznil, že ak základnou zásadou doma v boji proti Hitlerovi je národná jednota, „bol by šialencom, kto by myslel, že práve tu, na pôde Sovietskeho sväzu, možno v národnooslobodzovacom hnutí diskriminovať komunistov, socialistov a iné pokrokové elementy, ktorí dali všetky svoje sily do boja za oslobodenie vlastí“ (str. 56).

Takto bolo potrebné ostro vystúpiť proti rozličným rozbíjačským tendenciám, zanášajúcim do jednotky agentmi londýnskych vojenských „odborníkov“. Starostlivosť K. Gottwalda o budovanie čs. jednotky a o upevnenie jej bojovnosti zmarila snahy reakčnej časti odboja zadržať formovanie jednotky z obavy, že sa „zboľševizuje“ a pokračovala i po jej nástupe na front.

Pri 25. výročí vzniku Československa K. Gottwald v článku v moskovskej Pravde postavil na popredné miesto, že pre Čechov a Slovákov je Československo jedinou prirodzenou a možnou základňou ich štátneho života. Československá štátna idea má hlboké historické korene. Strata štátnej samostatnosti a päť rokov nemeckého panstva dovedli veci tak ďaleko, že pred Čechmi a Slovákami vyvstala otázka ich národnej existencie: byť či nebyť. Bolo prirodzené, že v takomto ťažkom a nerovnom zápase Česi a Slováci hľadali pre seba pomoc a oporu a že ju našli v Sovietskom sväze. Uzavretie zmlúv medzi československou a sovietskou vládou v rokoch 1941 a 1943 položilo základy budúceho národného a štátneho života Čechov a Slovákov.

V prejave K. Gottwalda v českom vysielaní moskovského rozhlasu 26. decembra 1943 v spojitosti s hodnotením práve uzavretej zmluvy zaznela jeho plamenná bojová výzva k československému ľudu: „Rozpútajte všade, od Šumavy cez Tatry až po Karpaty, proti cudziackym okupantom a ich zradným sluhom ozbrojený partizánsky boj, aby sa skrátilo utrpenie národa, aby sa urýchlila konečná porážka nepriateľa, aby nám všetkým čo najskôr zasvitlo slnko slobody!“ (str. 111). Túto výzvu dobre pochopili odbojoví pracovníci doma a uvádzali ju pohotovo do života. Dokazoval to vznik partizánskych skupín a ich stále vzrastajúca aktivita cez celý rok 1944 až do nášho oslobodenia.

V čase, keď Sovietska armáda dosiahla východné hranice Československa a chystala sa vstúpiť na naše územie, K. Gottwald v obširnom článku *O niektorých opatreniach na oslobodenom území republiky* rozobral praktické otázky, čo všetko

treba urobiť, aby sa štátna suverenita Československa na oslobodenom území uplatnila v správnom smere.

Najnaliehavejšou úlohou bolo stupňovať národnooslobodzovací boj a pripraviť sa, že tento boj nadobudne v našich krajinách formy skutočnej vojny, akú sme dosiaľ priamo nepoznali. K. Gottwald ukazoval, že výstavba nového štátneho života na oslobodenom území sa uskutoční budovaním národných výborov, ktoré pri využití iniciatívy ľudu a múdrom, nebyrokratickom usmerňovaní zhora sú jedine schopné prekonať povojnové ťažkosti. Ostro odsúdil názor, odporujúci celému demokratickému duchu a myšlienke národných výborov, že by národné výbory mali byť iba poradnými orgánmi, zloženými z úradníkov vymenovaných zhora. Radil, ako si počínať pri voľbách do národných výborov, ako určiť ich kompetenciu a podriadenosť, aké sú ich prvoradé úlohy hospodárske a sociálne, aby sa umožnil chod výroby a hospodárskeho života vôbec.

Smernice K. Gottwalda pre budovanie a prácu národných výborov neobyčajne pomohli pri výstavbe novej štátnej správy v prvých dňoch po oslobodení a stali sa východiskom i pre ďalší vývoj národných výborov.

Líniu komunistickej strany, vytýčenú zahraničným vedením KSČ, presadzoval v slovenských podmienkach V. Široký v motákoch z bratislavského väzenia, posielaných roku 1942 a 1944 ilegálnym ústredným výborom Komunistickej strany Slovenska. V. Široký rozobral v nich nedostatky národnooslobodzovacieho hnutia, proti škodlivému buržoáznemu náhľadu vyckávania nabádal k tvoreniu frontu činnov, k organizovaniu celonárodného boja proti fašistickému nepriateľovi. Nanajvýš bolo potrebné ujasňovať, že politika strany pri tvorení protinemeckej celoslovenskej národnej jednoty musí spočívať na širokom základe. Rozhodujúcou podmienkou pre účasť v nej nemôže byť nič iné ako „bezpodmienečná ochota spolupracovať a spolubojovať s nami proti nemeckej fašistickej nadvláde, proti nemeckej imperialistickej vojne a za národnú slobodu Slovákov“ (str. 65). Bolo potrebné jednoznačne zdôrazniť, že proletársky internacionalizmus komunistov „nielenže nevyklučuje, ale naopak, je práve predpokladom, že sme najlepšimi, najoddanejšími *slovenskými patriotmi*, bojovníkmi za národnú slobodu“ (str. 65), upozorňovať na dôležitosť agitačnej a propagačnej práce v slovenskej armáde a previesť ju na protinemecké pozície, dosiahnuť, aby sa pomocou výborov národnej jednoty v národnooslobodzovacom boji zúčastnili najširšie vrstvy národa. V. Široký podrobne a kriticky rozobral nesprávnosť hesla „Za sovietske Slovensko“. Strana nemôže vystupovať pod týmto heslom, lebo „v našom zápase za naše programové ciele nemôžeme preskočiť nevyhnutné etapy na ceste k socializmu. A touto nevyhnutnou etapou je vedenie celého národa k národnej slobode cez porážku nemeckého fašizmu“... (str. 69.) Heslo „Za sovietske Slovensko“ bolo nečasovým a prekážalo vyburcovať všetky vrstvy národa. „Komunistická strana musí robiť politiku, ktorá národ zjednocuje a nie rozdeľuje“... (str. 70) — taká bola zhrnújúca smernica vyslovená V. Širokým ako odpoveď na uvedenú koncepciu.

Takto formulované smernice pomáhali pri presadzovaní správnych metód národnooslobodzovacieho boja a viedli náš ľud cestou stupňovaného odporu do celonárodného ozbrojeného povstania. Podľa zásad vytýčených Komunistickou stranou Československa tvorila sa široká základňa národného frontu, tvoril sa bojový zväzok pracujúceho ľudu, národnooslobodzovacie hnutie sa rozrástlo na mohutnú ľudovú vojnu a dosiahlo vyvrcholenie v Slovenskom národnom povstaní.

Už v prvých dňoch Slovenského národného povstania hodnotil K. Gottwald v Československých listoch jeho vojenský politický a morálny význam. Rozpútaná

národnooslobodzovacia vojna na Slovensku nielenže sa stala pre Nemcov vážnym úderom do ich vojenských pozícií, ale aj prispela k stupňovaniu národnooslobodzovacieho boja v českých krajinách a „bezpochyby prispeje k tomu, aby sa v novom slobodnom Československu upevnila bratská družba slovanských národov podľa zásady rovný s rovným“ (str. 154).

Výsledky národnooslobodzovacieho boja a Slovenského národného povstania utvorili po oslobodení našej vlasti Sovietskou armádou pevný základ pre budovanie novej Československej republiky. Skúsenosti z národnooslobodzovacieho boja a ich najvýznamnejšie hodnoty: utvorenie mocného priateľstva so sovietskym ľudom, vyriešenie pomeru česko-slovenského, utvorenie zväzku pracujúceho ľudu ako základne ľudovodemokratického zriadenia, poskytovali východisko a hlavné usmernenie pre našu vnútornú i zahraničnú politiku.

Keď proti rozkladnej činnosti reakcie v Československu bolo treba zväzdať boj o odkaz Slovenského národného povstania, Komunistická strana Československa sa znovu postavila do prednej línie, aby prebojovala uplatnenie toho, čo bolo zmyslom a cieľom celého národnooslobodzovacieho boja.

Prejavy a články K. Gottwalda a V. Širokého, ktoré vznikli po oslobodení a sú publikované v zborníku, sú odrazom tohto boja a zároveň svedectvom víťazného uplatnenia síl, formujúcich i teraz našu prítomnosť.

Pri piatom výročí Slovenského národného povstania K. Gottwald znova vysoko vyzdvihol zmysel a odkaz Slovenského národného povstania, spočívajúci v budovaní novej Československej republiky ako štátu rovnoprávných Čechov a Slovákov, v ktorej pracujúci ľud je pánom osudov svojej krajiny v nerozbornom zväzku so Sovietskym sväzom.

„Vývin išiel u nás od povstania k rozvinutej výstavbe socializmu v našej vlasti, lebo naša strana sa správala nesmrteľným učením marxizmu-leninizmu, správala sa leninsko-stalinskými zásadami internacionalizmu, lebo sme viedli nezmieriteľný boj proti buržoáznemu nacionalizmu“, hodnotil na zasadnutí Slovenskej národnej rady 29. augusta 1951 V. Široký cestu nášho budovateľského rozmachu po oslobodení (str. 281).

Slovenský národ si v boji proti hitlerovcom a ľudáckym fašistom, v boji proti predstaviteľom buržoáznej reakcie a buržoázneho nacionalizmu vydobyl podmienky slobodného rozvoja v československej vlasti. V týchto podmienkach dosahuje vynikajúce budovateľské úspechy a prináša tým aj nemalý vklad k posilneniu všetkých úsílí o mier a priateľstvo medzi národmi.

Popri nových štúdiách a viacerých publikáciách, ktoré vyšli tohto roku ako výsledok kolektívneho úsilia našich historikov o marxistické spracovanie Slovenského národného povstania, uvedený zborník je hlavným a nepostrádateľným prameňom pre poznanie udalostí z národnooslobodzovacieho boja v širokých súvislostiach; je prameňom pre poznanie mnohých teoretických otázok, ktoré nastoľovali roky fašistického útlaku, pre poznanie metód a cieľov národnooslobodzovacieho boja rozvinutého pod vedením komunistickej strany.

Poznávanie týchto otázok a ich tvorivé uplatňovanie pri spracovaní látky z národnooslobodzovacieho boja naši historici donedávna hodne zanedbávali. Tak sa stávalo, že udalosti sa často posudzovali z úzkeho, prízemného hľadiska, neboli pevne zasadené do všetkých súvislostí, ktoré vyplývali z rozpútania druhej svetovej vojny. I keď v novších spracovaniach môžeme už badať znateľnejší odraz štúdia a sledovania problémov, vzťahujúcich sa na národnooslobodzovací boj a ujasňovaných Komunistickou stranou Československa, je potrebné ešte väčšími osvojovať si

poznanie všetkých otázok nášho odboja, poznať dôkladne taktiku a stratégiu strany, rozličné náhľady, prúdy a koncepcie v odboji a aplikovať ich na dejinnú látku. Iba tak sa nám podarí utvoriť marxistický, ucelený obraz o víťaznom boji našich národov z obdobia boja proti fašizmu, z obdobia hrdinského zápasu a slávy.

Uvedený zborník je pre to významnou pomocou.

M. Kropilák

MICHAL FALŤAN, CESTA SLOVENSKEHO ROĽNÍCTVA K SOCIALIZMU. Vydalo Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1954. Strán 156.

Prechod dediny k socializmu je prechodom rozdrobenej malovýroby na družstevnú veľkovýrobu. Bez tohto prechodu nebolo by možné vybudovať socializmus. Získanie malých a stredných roľníkov do družstva je otázka sústavného presvedčovania. Dobrou pomôckou pre propagandistov, hospodárskych a politických činiteľov, ktorí prichádzajú do styku s našimi roľníkmi, je kniha M. Falťana, *Cesta slovenského roľníctva k socializmu*. Kniha ich oboznámi s vývinom nášho poľnohospodárstva, ako i s celým radom ekonomických problémov súvisiacich s prestavbou rozdrobenej malovýroby na socialistickú veľkovýrobu.

Cieľ, ktorý si autor v úvode vytyčuje, že „táto práca má byť malým príspevkom na objasnenie niektorých politických a ekonomických otázok nášho poľnohospodárstva v minulosti i v jeho súčasnej socialistickej prestavbe“ (str. 6), kniha rozhodne splnila.

Kniha je rozdelená na 11 kapitol (okrem úvodu a záveru). Prvá polovica knihy (I.—V. kap.) má charakter historický, zaoberá sa vývinom nášho poľnohospodárstva až do roku 1945, druhá polovica sa zaoberá problematikou súvisiacou s budovaním socializmu na dedine.

V prvej kapitole sú rozobraté hlavné myšlienky marxisticko-leninského učenia o roľníctve. Spojenectvo proletariátu so širokými masami roľníctva hrá dôležitú úlohu nielen v čase prípravy a uskutočnenia socialistickej revolúcie, ale aj v časoch prechodu od kapitalizmu k socializmu. Roľníctvo nemôže ísť vlastnou vývinovou cestou, môže ho viesť buď buržoázia, ktorá ho vykorisťuje, alebo proletariát, ktorý likviduje moc vykorisťovateľov širokých vrstiev roľníctva a rozdeľuje malým roľníkom a dedinskej chudobe pôdu, na ktorej stáročia pracovali. V ďalších kapitolách historickej časti Falťanova kniha ukazuje, kde zaviedla slovenské roľníctvo buržoázia a aké má perspektívy pracujúce roľníctvo v spojení s proletariátom. Vývin slovenského poľnohospodárstva do roku 1945 je rozobratý v kapitolách II.—IV. Najskôr sa tu stručne, heslovite poukazuje na biedne postavenie poddanských v poslednom období feudalizmu, ako i prechod od feudalizmu ku kapitalizmu. Od roku 1848, po vydaní zákona o zrušení poddanských služobností, nastúpilo Slovensko (v rámci Uhorska) na cestu kapitalizmu. Sústavné prenikanie kapitalizmu do poľnohospodárstva je charakterizované nielen kapitalistickým vlastníctvom pôdy a vykorisťovaním námezdných robotníkov, ale aj sústavným zavádzaním strojov, ktorých úlohou je zvyšovať relatívnu nadhodnotu, ďalej zvyšovaním investícií, zavádzaním pestovania technických plodín, zvyšovaním trhovosti väčších podnikov, proletarizáciou malých roľníkov a zvyšovaním vykorisťovania námezdných pracovnej sily. Pritom však po celé storočie (až do roku 1945) sa v slovenskom poľnohospodárstve udržali silné feudálne prežitky (držba pôdy v starých feudálnych rodinách, systém odpracovávaní, podielový nájom atď.). Kapitalistický spôsob vykorisťovania sa dopĺňoval prežitkami feudalizmu, čo postavenie širokých mas pracujúceho roľníctva neobyčajne zhoršovalo.

V historickej časti sa autor zapodieva aj tzv. slovenským štátom. Je potrebné poukázať na to, že autor mal tomuto obdobiu venovať omnoho väčšiu pozornosť. Roky 1939—45 sú poslednou fázou kapitalizmu na Slovensku, ktorá spadá do obdobia vojny. Dôsledky vojnového hospodárstva spôsobili mnohé mylné predstavy našich roľníkov o tomto období. Príprava vojny a vojnové udalosti spôsobili vojnovú konjunktúru, ktorá trvala až do roku 1944. Bolo treba poukázať na to, ako v tomto období bol sústavne posilňovaný kulacký a statkársky živel, ktorý bol oporou fašistickej vlády na dedine (poukázať na čierny trh, ktorý využívali dedinskí boháči na úkor mestskej i dedinskej chudoby, pričom povinný výkup postihoval predovšetkým malých roľníkov atď.). Záver tejto kapitoly mal ukázať na politický a hospodársky krach fašistického štátu a s tým súvisiace ožobračenie tisícov našich roľníkov. Autor sa v tom období už zaoberal problematikou poľnohospodárstva a zostáva nám rozpracovanie tohto obdobia dlžný.

V ďalšej kapitole práce autor rozoberá úlohu a boj KSČ za práva roľníckeho ľudu v buržoáznej ČSR. KSČ sa od svojho vzniku postavila za práva roľníkov. Vo svojom programe, v parlamente, v dennej tlači žiadala riešiť otázky roľníkov (pozemková reforma, boj proti vykorisťovaniu agrárnikmi, boj proti finančnému kapitálu, exekúciám atď.). Takto si KSČ získala na svoju stranu široké vrstvy roľníkov a poľnohospodárskych robotníkov. Kapitola je uzavretá známym Plánom hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho povznesenia Slovenska, ktorý predniesol roku 1947 V. Široký v Banskej Bystrici (strana v tomto pláne ostro odsúdila politiku vládnucej buržoázie, žiadala dokončiť pozemkovú reformu, podporiť živočíšnu produkciu, uskutočniť oddĺženie, daňové úľavy atď.). V tejto stati bolo potrebné poukázať na boju strany za práva roľníkov proti rôznym reakčným živlom v čase Slovenského národného povstania.

Ďalšia časť knihy sa zaoberá už novou tematikou, obdobím po oslobodení až do súčasnej doby.

V piatej kapitole je rozpracované obdobie od roku 1945 do 1948, keď KSS bojovala za práva roľníkov proti reakčnej demokratickej strane. Tento boj sa najlepšie odzrkadlil pri uskutočňovaní pozemkovej reformy. Demokratická strana, reprezentovaná Kvetkom, sústavne brzdila rozdelenie niekoľko stotisíc hektárov pôdy, ktorú po roku 1948 dostali roľníci do svojich rúk. Sjazd roľníckych komisií vo februári 1948, na ktorom roľníci jasne povedali svoje stanovisko, bol výsledok boja strany.

V šiestej a siedmej kapitole sa poukazuje na nutnosť socialistickej prestavby zostalej slovenskej dediny a ďalej sa rozoberajú otázky marxisticko-lenínskej teórie budovania socializmu na dedine.

Posledné kapitoly (VII.—XI.) tvoria tematicky ucelenú časť. Autor poukázal na všetky predpoklady, ktoré umožnili prejsť k budovaniu socializmu na našich dedinách. Politická a hospodárska moc bola v rukách proletariátu, bola uskutočnená socialistická industrializácia, ktorá umožnila výrobu tisícov poľnohospodárskych strojov, začalo sa s budovaním STS, upevnili sa ŠM, čo všetko dalo predpoklady pre prechod od rozdrobenej malovýroby na socialistickú veľkovýrobu.

Ďalej autor poukázal na chyby, ktorých sa dopustili niektorí pracovníci pri zakladaní družstiev, a na výsledky hospodárenia vo veľkom, dosiahnuté niektorými JRD. Autor poukázal na cestu ďalšieho rozvoja a upevňovania JRD.

V poslednej kapitole rozoberá chyby, ktoré brzdia rozvoj JRD (nedostatky v plánovaní, odmeňovaní, normách, organizačnej a politickej úrovni vedúcich kádrov atď.). Autor kritizuje tieto nedostatky a ukazuje na možnosti, ako ich prekonať.

Knihu M. Faltana rozhodne treba hodnotiť kladne. Je to prvá práca, ktorá, čo i veľmi stručne, rozobrala vývin nášho poľnohospodárstva v období kapitalizmu, ako aj v čase prechodu k socializmu. Treba poukázať na to, že pri spracovaní obdobia kapitalizmu v poľnohospodárstve použil autor prevažne materiál zo sčítania roku 1930. Nedostatok údajov z viacerých rokov spôsobil, že pri spracovaní tejto práce a pri každom podobnom rozbere obdobia kapitalizmu v poľnohospodárstve u nás zachycuje sa stav pomerne staticky (napr. ťažkosti pri poukazovaní na vývoj triednej diferenciácie). Ďalej treba upozorniť na to, že aj ten materiál, ktorý je k dispozícii, treba používať a prehodnocovať veľmi opatrne, pretože ide o čísla, buržoáziou úmyselne skresľované (rôzne priemery atď.).

Záverom ešte poznámku, že autor mal poukazovať na pramene, z ktorých čerpal jednotlivé údaje, čo by bolo zaiste pomohlo mnohým mladým pracovníkom, ktorí ešte nemajú dostatočný prehľad o prameňoch, či už archívnych alebo knižných, čím by sa pomohlo pri skúmaní vierohodnosti mnohých údajov.

V. Bauch

LADISLAV UNČOVSKÝ, EKONOMICKÉ A SOCIÁLNE NÁZORY G. BERZEVICZYHO (Ekonomický časopis, ročník II, str. 470—88)

Štúdia L. Unčovského je u nás prvou špeciálnou štúdiou vôbec, ktorá nás informuje o diele a názoroch Gregora Berzeviczyho. Doteraz sa touto otázkou zaoberali iba historici a ekonómovia maďarskí. Záujem o Gregora Berzeviczyho zo slovenskej strany je plne opodstatnený. Gregora Berzeviczyho možno na jednej strane označiť za zakladateľa modernej buržoáznej politickej ekonómie u nás, na druhej strane jeho práce obsahujú neobyčajne mnoho cenných údajov k hospodárskej a sociálnej situácii Slovenska na konci XVIII. a a začiatku XIX. stor. Gregor Berzeviczy sa narodil a celý život žil na Slovensku, zo slovenského prostredia čerpal konkrétne poznatky o živote poddaných, hospodárskych a politických pomeroch, ktoré potom zovšeobecňoval na celé Uhorsko. Toto konštatuje napr. aj I. Acsády, ktorý píše, že Gregor Berzeviczy vo svojom diele o stave poddaných mal „pred očami na prvom mieste pomery vo svojej užšej vlasti, v Hornom Uhorsku“.

Štúdia L. Unčovského má dve časti. Prvá informuje o Berzeviczyho názoroch na hospodársku, sociálnu a politickú situáciu Uhorska, v druhej si všima Berzeviczyho ako politického ekonóma. V prvej časti venuje autor pozornosť predovšetkým Berzeviczyho názorom na poddanskú otázku, pričom podáva tu vlastne výťah hlavných myšlienok z Berzeviczyho spisu *De conditione et indole rusticorum in Hungaria*. Poukazuje tu na bystré postrehy Berzeviczyho, pokiaľ ide o situáciu poddaných (rast vykorisťovania po urbári Márie Terézie, úplne bezprávné postavenie, rast nedôvery voči zemepánom, zápas o poddaného medzi šľachtou a pánovníkom, diferenciáciu dediny a pod.) a vyzdvihuje najmä Berzeviczyho návrh na zavedenie progresívnej dane. Názory na priemysel a obchod vyslovil G. Berzeviczy predovšetkým v diele *De commercio et industria Hungariae*. Unčovský poukazuje tu najmä na Berzeviczyho snahy o slobodu hospodárskeho podnikania, ktoré, pravda, Berzeviczy vyslovoval predovšetkým v súvislosti s ochranárskou merkantilistickou politikou Viedne, ktorá poškodzovala hospodársky rozvoj Uhorska. Všima si tu aj Berzeviczyho názory na rozmiestnenie manufaktúr. Väčšiu pozornosť však venuje Berzeviczyho snahám a návrhom na pozdvihnutie zahraničného obchodu Uhorska. V druhej časti, G. Berzeviczy ako politický ekonóm, v ktorej rozoberá Berzeviczyho dielo *Oeconomia publico politica*, je L. Unčovský najsamostatnejší.

statnejší. Poukazuje, že G. Berzeviczy ako politický ekonóm nebol originálny, ale že jeho význam v tejto oblasti spočíva predovšetkým v oboznamovaní s názormi súčasných západoeurópskych buržoáznych ekonómov a v jeho pokuse aplikovať tieto názory na zaostalejšie uhorské pomery.

Štúdia L. Unčovského je prvou väčšou prácou mladého vedeckého pracovníka. Predovšetkým tejto skutočnosti treba pripísať niektoré jej nedostatky. K takýmto nedostatkom patrí najmä interpretačný charakter štúdie, najmä jej prvej časti. Autor vychádza výlučne z diel Gregora Berzeviczyho, ktoré mal k dispozícii v maďarskom preklade J. Gaala (*Közgazdaságunk a Széchenyi előtti korszakban — Berzeviczy G. élete és művei*, Budapest 1909), Názory G. Berzeviczyho osvetľuje zväčša mechanicky, parafrázovaním alebo citátmi z jeho prác. Unčovský si vôbec nevšimol názory domácich predchodcov a súčasníkov Gregora Berzeviczyho na poddanskú otázku, priemysel (manufaktúry, remeslá) a obchod, hoci v tejto dobe, na konci XVIII. a na začiatku XIX. stor., týmto problémom sa u nás venovala veľká pozornosť. Tu by bolo stačilo, keby bol použil aspoň jestvujúcu literatúru, v ktorej sa zároveň vo väčšine prípadov hodnotí aj dielo Gregora Berzeviczyho (napr. Acsádyho *A magyar jobbágyiség története*; Concha V., *A kilencvenes évek reform-eszméi és előzményeik*, Budapešť 1885; Kautz Gy., *A nemzetgazdasági eszmék története Magyarországon*, Budapest 1911 a i.). Tento metodologický nedostatok zapríčinil, že aj hodnotiace závery L. Unčovského, ktoré sú konečne cieľom vedeckej práce, sú veľmi nevýrazné a interpretačným charakterom štúdie zatlačené do pozadia. No i tak patrí L. Unčovskému zásluha, že upozornil na túto zaujímavú osobnosť.

J. Tibenský

A. HORNOVÁ, CHARAKTERISTIKA EKONOMIKY TZV. SLOVENSKEHO ŠTÁTU (Ekonomický časopis, ročník II, str. 337—348).

Článok A. Hornovej je v podstate koreferátom na prvej konferencii slovenských ekonómov o otázkach socialistickej industrializácie v apríli 1954 v Smoleniciach.

Aj keď v krátkom, jedenáststranovom príspevku autorka prirodzene nemôže svoje tézy širšie dokladať materiálom a omeďuje sa na niektoré základné otázky, nájde v príspevku historik ekonomické zdôvodnenie a objasnenie niektorých dôležitých problémov. Predovšetkým autorka ukazuje, ako používalo nacistické imperialistické Nemecko podriadené postavenie fašistického slovenského štátu na vedenie a najmä financovanie svojho vojnového hospodárstva. (Autorka označuje postavenie Slovenska (str. 338) ako závislosť koloniálneho charakteru, v čom sa rozchádza s niektorými autormi, (HČ, roč. II, č. 1, 1954, str. 112, príspevok inž. P. Stahla na konferencii o Slovenskom národnom povstaní.) V článku je jasne vyložený základ a skutočný charakter zdánlivej „prosperity“ slovenského priemyslu počas vojny.

Autorka sa v podstate obmedzila na sféru priemyslu a financií. Otázku vývinu v poľnohospodárstve ponecháva stranou. Tu sa obmedzuje na konštatovanie, že „dnes ešte nemožno rozobrať triedny dosah hospodárskeho vývoja za tzv. slovenského štátu v celom rozsahu. Chýbajú nám zatiaľ konkrétne údaje najmä o postavení malých a stredných výrobcov, a to predovšetkým roľníkov“ (str. 345). I keď je pravda, že niet dôkladných štúdií a prác na túto tému, súčasný, hoci iste nie ideálny stav archívov dovoľuje už zhromaždiť solídny materiál. To neznamená, že žiadame od autorky, aby to urobila v koreferáte na konferenciu o industrializácii.

záci. Príspevok A. Hornovej by však mohol byť podnetom, aby sa ekonómovia a historici ujali tejto tematiky. Bez jej dôkladného spracovania ostávajú všetky práce z obdobia tzv. slovenského štátu polovičaté alebo i povrchné.

E. Lipták

JÁN DURDÍK, HUSITSKÉ VOJENSTVÍ, Vydalo Naše vojsko, Praha 1953. Strán 206 + 18 mapových nákresov.

Husitské revolučné hnutie otriaslo základmi feudálneho spoločenského zriadenia nielen v českých krajinách, ale v celej strednej Európe. V husitskom revolučnom hnutí popri vyostrených triednych protirečeniach, spôsobených rozvitou tovarovou výrobou koncom XIV. a začiatkom XV. stor., popri rozvinutí revolučnej ideológie, ktorej nositeľmi boli potlačené plebejské vrstvy českej feudálnej spoločnosti, rozhodnú úlohu za bojov českého ľudu s vlastnými a zahraničnými feudálmi malo husitské vojsko.

Skutočný význam husitského revolučného hnutia a jeho slávnej stránky — husitského vojenstva môže postihnúť správne iba marxistická historiografia. Hoci práce J. Macka o husitskom revolučnom hnutí sa dotýkajú aj vojenskej stránky, predsa sa v našej historiografii pociťovala potreba monografie o husitskom vojenstve. Túto úlohu sa podujal splniť pracovník Vojenského historického ústavu v Prahe Ján Durdík.

Autor v stručnom úvode poukazuje na vyostrenie triednych rozporov českej feudálnej spoločnosti, ktoré zákonite viedli k prepuknutiu husitského revolučného hnutia. V druhej kapitole analyzuje zloženie a charakter feudálnych vojsk. Cieľom feudálnych vojsk bola lúpež a s ňou spojené bezohľadné plienenie okupovaných oblastí, čo viedlo nevyhnutne k rozporom medzi veliteľmi feudálnych vojsk. Autor správne zdôraznil rozdiel medzi feudálnymi vojskami, v ktorých slúžili najatí žoldnier (jazdci), pôvodom drobní šľachtici alebo feudálmi nahnatí poddaní (pešiaci), a medzi husitským vojskom (kap. III.), ktoré sa skladalo z vidieckej a mestskej chudoby, roľníkov a drobnej šľachty, hospodársky sa opierajúcej o mestské sväzy (juhočeský, východočeský, žatecko-lounský a kolísavý pražský sväz). Zloženie husitských vojsk podmienilo nový revolučný spôsob boja, v ktorom hlavnou údernou silou boli pohyblivé pešie jednotky (vozové tábory). Husitský spôsob boja sa márne pokúšali napodobniť križiacke vojská od roku 1427, pretože morálka feudálnych vojsk ďaleko zaostávala za uvedením a dobrovoľnou disciplínou husitských bojovníkov, ako to ukázal autor pri analýze a porovnaní Žižkovho vojenského poriadku so súčasnými vojenskými poriadkami feudálov (kap. IV.), frankfurtským z roku 1427 a norimberským z roku 1431 (tento na str. 51 chybne datuje rok 1427).

Revolučná ideológia husitských vojsk hrala dôležitú úlohu pri zjednocovaní vojenských síl proti cudzím votrelcom a ich domácim spojencom i po potlačení chudoby na Táboře (1420) v období meštianskej opozície (1421—1434). Morálna prevaha husitských vojsk nad feudálnymi vojskami korenila práve v živej a konkrétnej forme revolučnej ideológie.

V IV. kapitole sa autor venuje otázke vyzbrojenia husitských vojsk, ktoré popri vtedy všeobecne známych kušiach, ručniciach a delách používali zdokonalenú sedliacku výstroj (cepy, vozy). Autor správne ukázal, že mnohé druhy zbrane boli známe už pred husitským revolučným hnutím, ale využitie vozovej hradby, delostrelectva (kartačová strelba) a prírodných podmienok husitskými vojskami úplne

pozmenilo dovtedajší spôsob boja, organizáciu, taktiku a stratégiu feudálnych vojsk.

Dôležitú úlohu v husitských vojskách malo vlastné zásobovanie a šetrenie spojeneckých oblastí (VII. kap.). V VIII. až X. kapitole sa autor zaoberá otázkou vojenského umenia, zostavením a taktikou, ako i organizáciou a ženijnými prácami husitských vojsk. V predposlednej kapitole autor analyzuje podmienky významnejších vojenských víťazstiev husitských vojsk (Sudoměř, Vítkov, Kutná Hora a Neomecký Brod, Malešov, Ústí, Tachov a Domažlice), ako i lipanskú bitku koncom mája 1434. V stručnom závere poukazuje autor na význam husitského revolučného hnutia a husitského vojenstva v európskom meradle.

O systematickom výskume prameňov k husitskému revolučnému hnutiu českými historikmi svedčia i autorove dodatky ku kap. IV. a V. Závažným faktorom je najmä objavenie druhého a obsahove širšieho husitského vojenského poriadku.

Hodnotnú prácu J. Durdíka zvyšujú početné a názorné nákresy, plány, mapky a fotosnímky pôvodného materiálu. Pri ilustráciách venoval však málo pozornosti husitským výpravám na Slovensko, do Sliezska a do Poľska. Vyplýva to, pravda, z toho, že ani v texte nevenoval týmto oblastiam patričnú pozornosť.

Revolučný charakter husitských vojsk mal autor možnosť dokresliť jednak materiálom zo spanilých jazd (1431, 1433) v Sliezske a na Slovensku, jednak z obdobia bratrického hnutia, resp. vojenskej slávy jiskrovcov, ktorí sa skladali z bývalých husitských bojovníkov. Takto zostal nevyužitý materiál z práce Tóth — Szabó P., *A cseh-husizta mozgalmak és uralom története Magyarországon*, Budapešť, 1917, ďalej J. Špirku, *Husiti, jiskrovci a bratřici v dejinách Spiša, Spišská Kapitula 1937*, diplomatár Šariša od C. Wagnera, korešpondencia E. S. Piccolominiho, Edition Wolkan, básnické líčenie lučenskej bitky od M. Beheimba atď.

Na viacerých miestach sa autor zmieňuje o výprave husitov, vedenej roku 1423 na Ostrihom cez západné Slovensko ako o údajnej výprave, hoci zprávu Starých letopisov českých overuje i bratislavský archívny materiál. V tejto súvislosti unikla autorovej pozornosti cenná štúdia J. Hromádku, *Česká cesta na Slovensku a Žižkovo ťažení do Uher r. 1423*, Bratislava VII (1933) 416—450. Podobne otázka spojencov z radov chudoby v mestách a hradných posádkach dala sa rozšíriť slovenským materiálom (Bratislava, Trnava, Likava atď.).

Celkove práca J. Durdíka je ďalším úspechom československej historiografie, pretože podáva doteraz najucelenejší a úplne nový pohľad na vojenskú stránku husitského revolučného hnutia. Preto po nej siahne so záujmom nielen historik, pedagóg, muzejník, ale aj osvetový pracovník.

P. Ratkoš

FRANTIŠEK ROUBIK, PETICE VENKOVSKÉHO LIDU Z ČECH K NÁRODNÍMU VÝBORU Z R. 1848. Vydalo Nakladatelstvo Československej akadémie vied, Praha 1954. Strán 544+9 fot. príloh, 1 mapa, brož. 99.— Kčs.

V českej historickej tvorbe, ktorá sa v poslednom čase potešiteľne rozrastá, venuje sa náležitá pozornosť i vydávaniu prameňov. V poslednom čase vyšlo niekoľko pramenných publikácií venovaných dejinám poddaného ľudu, ktoré dokumentujú nepretržitý boj a odpor poddaného roľníctva proti feudálnemu útlaku a vykorisťovaniu. Z nich na prvom mieste treba spomenúť záslužnú a významnú prácu Františka Roubika, ktorý pripravil na vydanie žiadosti a sťažnosti dedinského roľníč-

keho obyvateľstva z Čiech k Národnému výboru z roku 1848. Roubikova práca zhrnuje neobyčajne dôležitý a bohatý materiál týkajúci sa pomerov a postavenia roľníckeho ľudu v Čechách v revolučnom roku 1848. Týmto sa v knihe zhromaždený materiál stane do veľkej miery východiskom pre riešenie roľníckej otázky roku 1848, ktorá vedľa národnostnej otázky predstavovala najzávažnejší a najnaliehavejší problém revolúcie. Obsah uverejnených žiadostí ukazuje, že situácia na českom vidieku bola v revolučných rokoch značne zložitá, pretože pod vplyvom rozvoja kapitalistických vzťahov začalo sa roľníctvo už pred revolúciou ako jednotná trieda rozkladať. Popri základných triednych rozporoch medzi poddaným ľudom a feudálnou šľachtou existovali tu už i hlboké rozpory vnútri samotnej dedinskej spoločnosti. Názorný obraz podávajú o tom najmä početné sťažnosti želiarskych a domkárskych vrstiev dedinského obyvateľstva, v ktorých sa jasne zračia prejavy triedneho antagonizmu týchto vrstiev oproti bohatým sedliakom a tvoriacej sa dedinskej buržoázii. Ďalší význam knihy spočíva v tom, že prináša dôležitý materiál pre hodnotenie politiky a postoja liberálnej českej buržoázie oproti snahám českého vidieckeho ľudu. Uverejnený materiál ukazuje, že cieľom politiky tejto buržoázie bolo brzdiť revolučné pohyby roľníckych mäs na českom vidieku a pomáhať vládnúcim orgánom zachovať pokoj a poriadok. Sprístupnenie bohatého nového materiálu o živote a postavení českého i nemeckého roľníckeho ľudu poskytuje možnosť historického spracovania doteraz neprebádaných základných problémov revolúcie roku 1848. Avšak už i kniha sama osebe bude plniť svoj význam. Pre zaujímavý a prístupný obsah, vyjadrujúci snahy a ciele roľníctva, pomôže čitateľovi utvárať si správny obraz o minulosti nášho ľudu.

I po edičnej stránke je Roubikova práca na úrovni. Uverejnené žiadosti nasledujú za sebou v chronologickom poradí podľa dáta svojho vzniku. Nemecké texty sú uvedené krátkym registrom, čo na škodu edície chýba pri textoch českých, čím by sa umožnila ľahšia orientácia v obsahu pre bádateľov, ktorí budú skúmať nejaký dielový problém. Prácu vhodne dopĺňujú registre, fotografické a mapové prílohy.

P. H.

PRÍSPEVKY K ŽIVOTOPISU A K DIELU D. ŠTÚRA

Jednou zo skutočne veľkých osobností slovenskej vedy v minulosti je nesporne geológ, paleontológ a botanik Dionýz Štúr, ktorého dielo, najmä v oblasti geologického výskumu Karpát a vo fytopaleontológii, má ešte temer po sto rokoch aktuálnosť. Bolo preto len prirodzené, že nielen slovenskí geológovia, ale i Slovenská akadémia vied využili 60. výročie smrti D. Štúra na to, aby upozornili v súvislosti s jeho veľkým dielom na pokrokové tradície našej vedy a prispeli podstatnejšou mierou ako minulé generácie k zhodnoteniu jeho vedeckého odkazu a k doplneniu našich vedomostí o jeho živote, ktorý hoci bol navonok skromný, jednako v skutočnosti bol veľmi bohatý. K 60. výročiu smrti D. Štúra vznikol rad prác, ktoré nemajú len význam pre užší kruh geológov a prírodovedcov, ale majú i širší dosah pre poznanie minulosti našej vedy a pomerov, v ktorých sa ona rozvíja.

L. Ivan a J. M. Nový vo svojom dielku *Dionýz Štúr, život a dielo* (str. 86), vydanom minulého roku v martinskej Osvete, nasledovali vysoký cieľ podať život a dielo D. Štúra podrobne a s vedeckou dôkladnosťou, jednako sa im podarilo použitím nového materiálu, najmä Štúrovej korešpondencie, uloženej v Archíve Matice slovenskej a Slovenského národného múzea, ukázať na niektoré nové strán-

ky Štúrovho pôsobenia nielen v oblasti geológie a paleontológie, ale i v národnom živote slovenskom, najmä, pravda, v matičných rokoch, v ktorých D. Štúr bol úzko spojený s vedúcimi osobnosťami Matice slovenskej. I keď stručne, predsa dôrazne upozornili autori spomínanej knižočky na nejednu novú podrobnosť, na styky a vzťahy, na vedecké zápasy, záujmy a výsledky činnosti D. Štúra, ktorý ešte pred zverejnením Darwinovej evolučnej teórie domyslel vývojovú teóriu práve na základe svojich paleontologických pozorovaní a výskumov, takže sa stal jedným z dôležitých zástancov novej náuky nielen u nás, ale i v širšom vedeckom svete. D. Štúr bol typom vedca, ktorý sa neuspokojil len s teóriou, ale sa usiloval využiť dosiahnuté výsledky i v praxi. D. Štúr bol priateľskými stykmi mnohostranne spojený so slovenským národným životom a práve autorom tejto knižočky patrí zásluha, že upozornili na málo známu skutočnosť, že totiž D. Štúr bol vzdialenejším príbuzným Ludovíta Štúra (pravdepodobne jeho druhostupňovým bratancom, pričom rodinný vzťah oboch veľkých osobností zasluhoval by ďalšie vyjasnenie) a že svojimi satirickými a humoristickými príspevkami do slovenských časopisov v matičných rokoch šľahal dobové zjavy, škodlivé národnému životu. Dielko je doplnené väčším počtom reprodukcii ukážok rukopisu D. Štúra.

Okrem tohto príspevku, ktorý má populárny charakter, venovala Slovenská akadémia vied prvé dvojčíslo IV. ročníka (1953) Geologického zborníka sčasti pamiatke D. Štúra. L. I v a n v úvodnej stati píše menej informovane ako v spomenutom knižnom príspevku o živote a práci D. Štúra (str. 3—48). Význam tohto príspevku je predovšetkým v tom, že je k nemu pripojená vyčerpávajúca bibliografia prác D. Štúra vydaných tlačou, no neúplný je zoznam prác o D. Štúrovi, v ktorom sa nachádzajú aj menšie údajové nedopatrenia. Článok sprevádza obširne ruské a nemecké resumé. Niektorými úsekmi Štúrovho diela sa zaoberá M. M a h e l, ktorý zhodnocuje hlavné Štúrove práce o centrálnych pásmach Západných Karpát (str. 49—58), Fr. N ě m e j c sa dotýka významu Štúrových prác v paleobotanickom výskume strednej Európy (str. 73—75), J. A u g u s t a sleduje účasť D. Štúra na stratigrafickom výskume permokarbónu kamenouhoľnej panvy rosicko-oslavanskej (77—81) a napokon O. F u s á n všima si práce o Spišsko-gemerskom rudohorí (str. 73—75). K týmto príspevkom sa pojí ešte článok M. M a h e l a, *Dielo a osobnosť D. Štúra*, uverejnený v Našej vede I, č. 1. Ide o prednášku, ktorú autor predniesol na slávnostnom zasadnutí Slovenskej akadémie vied v Bratislave 9. októbra 1953. Hoci spomínané príspevky priniesli mnohé nové poznatky o živote a diele D. Štúra, treba pripomenúť, že zostávame i naďalej dlžní jeho pamiatke a bude preto treba, aby sa slovenská geologická obec, ktorá pracuje pod menom D. Štúra v ústave pomenovanom po ňom, usilovala podať v rámci činnosti Kabinetu pre dejiny prírodných vied obširny a vyčerpávajúci obraz života a zhodnotenie celého životného diela D. Štúra, ktorý v matičných rokoch patrila medzi nemnohých významných slovenských vedeckých pracovníkov, veľmi aktívne a mnohostranne sa prejavujúcich.

Fr. Bokes